



Univerzita Palackého
v Olomouci

Proměny příměstského venkova a venkovské každodennosti

od konce druhé světové války po současnost

Helena Kubátová, Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty UP v Olomouci



Univerzita Palackého
v Olomouci

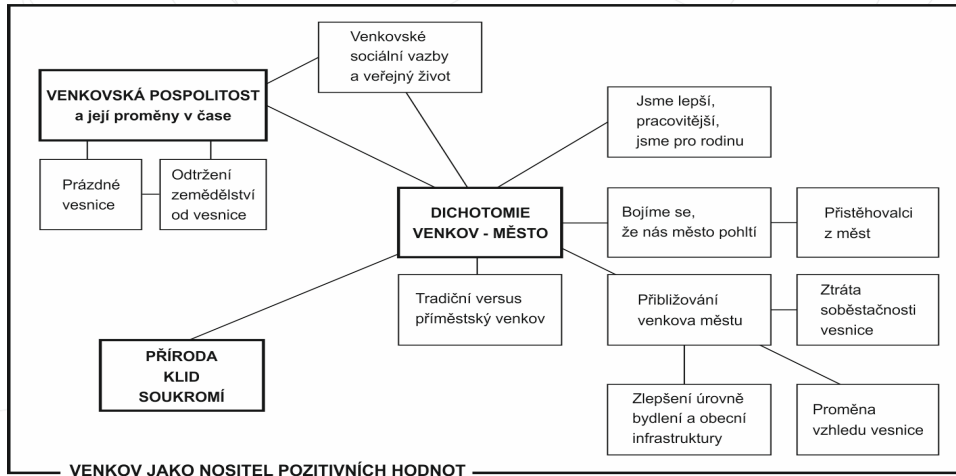
Vymezení venkova

1. Dichotomie (nebo kontinuum) venkov – město

2. Venkov jako prostor,

- do kterého vstupují ustálené vzorce chování, emoce a významy, které ovlivňují každodenní život;
- který je formován
 - každodenními praktikami vnímanými jako venkovské,
 - širokým spektrem každodenních reprezentací „obyčejného obyvatelstva.

Výsledky I Sociální reprezentace venkova



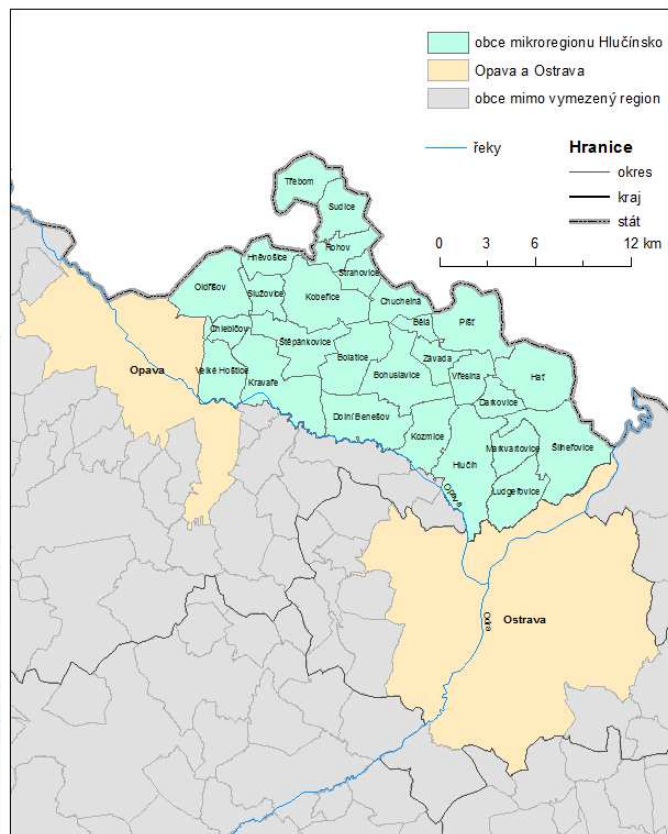
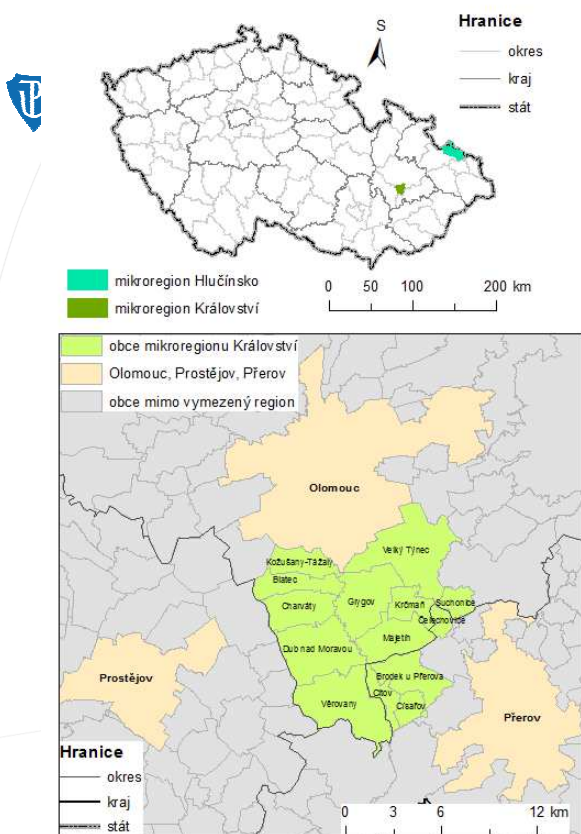
Cíl a metodologie

- Podat zprávu o porozumění (historické) proměně venkovské každodennosti tak, jak ji vidí, vnímají, reflektují a hodnotí samotní obyvatelé českého příměstského venkova.
- Kvalitativní metodologie – zakotvená teorie, otevřené a polostrukturované rozhovory.
- Kontexty dat:
 - Údaje ČSÚ o vybraných ukazatelích;
 - „Velká“ historie československé/české společnosti
 - Výsledky jiných výzkumů venkova



Výběr případů

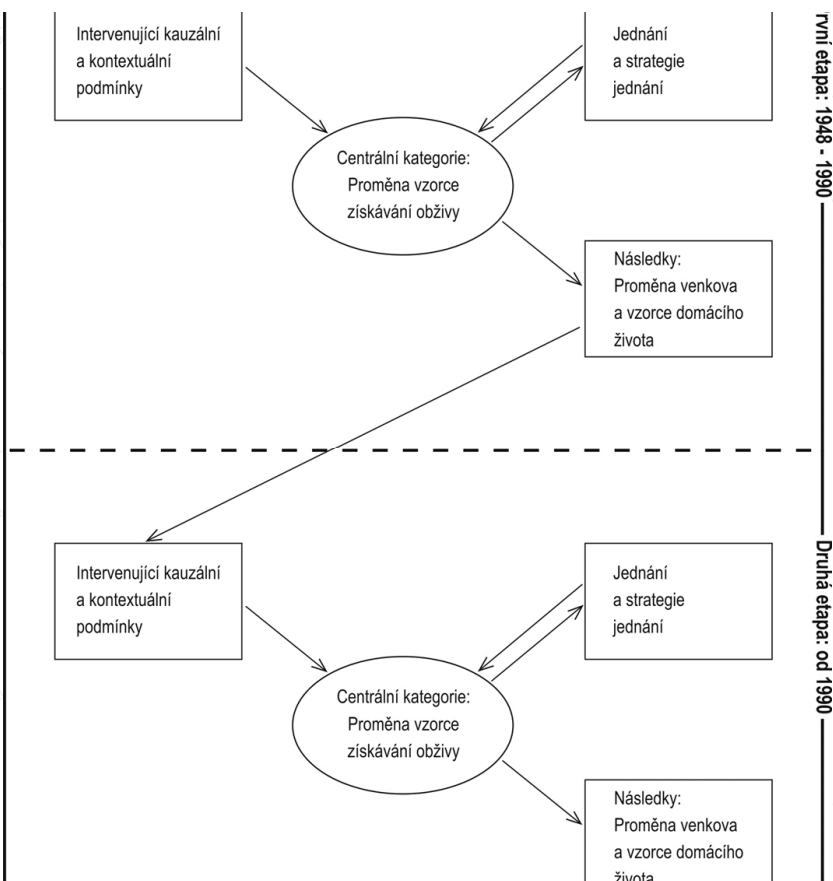
- Teoreticko-empirický cílový výběr (s ohledem na možnost zobecnění na příměstský venkov)
 - Hlučínsko – již známé charakteristiky: venkovskost regionu, ležící v těsné blízkosti velkých měst, není osídlenecký; ovšem silné regionální povědomí jeho obyvatel; historicky velmi starý region.
 - Království – vyhledaný na základě již známých charakteristik Hlučínska, „nový“ region (od roku 2000), slabé či žádné regionální povědomí. Vyhledaný na základě vybraných sociodemografických ukazatelů ČSÚ.





Výsledky II Venkovská každodennost

- Dva klíčové aspekty:
 - Vzorec získávání obživy
 - Vzorec domácího života
- Jejich proměny jsem sledovala ve třech časových etapách:
 - Do 50. let 20. století
 - Od 50. let do konce 80. let 20. století
 - Od 90. let 20. století do současnosti



Intervenující podmínky	Centrální kategorie: Proměna vzorce získávání obživy	Jednání a strategie jednání	Následky: Proměna venkova a vzorce domácího života
<p>Pozemková reforma; Vznik RVHP a restrukturalizace národního hospodářství; Hegemonie KSČ</p> <p>Selství jako předkolektivizační vzorec získávání obživy</p> <p>Kolektivizace zemědělské výroby a konfiskace venkovských živností</p> <p>Industrializace zemědělské výroby</p>	<p>Od selství k námezdní práci v zemědělské velkovýrobě (sloučená velkodružstva)</p> <p>Od ruční práce k mechanizaci</p> <p>Zlepšování pracovních a životních podmínek</p>	<p>Vstup do JZD, nebo rozhodnutí soukromě hospodařit, nebo odchod do průmyslu či služeb (odstěhování do města, nebo dojíždění do města)</p> <p>Rekonstrukce statků na rodinné domy; omezování domácího hospodářství</p>	<p>Zánik tradiční vesnice: Pomalá urbanizace vzhledu a infrastruktury vesnice</p> <p>Pomalá urbanizace domácích činností a jejich hmotného rámce</p> <p>Snížení počtu lidí zaměstnaných v zemědělství</p> <p>Vytlačení zemědělské výroby z vesnic a oddělení místa bydliště a pracoviště</p> <p>Rostoucí počet lidí dojíždějících do měst</p> <p>Přerušování mezigenerační kontinuity selství</p>

Intervenující podmínky	Centrální kategorie: Proměna vzorce získávání obživy	Jednání a strategie jednání	Následky: Proměna venkova a vzorce domácího života
<p>Následky první etapy: Urbanizace vesnice a domácností; lidé masově zaměstnaní v průmyslu a ve službách; zemědělská výroba mimo katastry obcí; přerušování mezigenerační kontinuity selství</p> <p>Demokratizace společnosti; liberalizace trhu; vstup ČR do EU; zemědělská politika ČR a EU (dotace)</p> <p>Restituční a privatizační zákony; zákon o transformaci JZD</p> <p>Pokračující industrializace a mechanizace zemědělské výroby</p>	<p>Podnikatelé v zemědělství a (nové) selství</p> <p>Transformace JZD v zemědělská družstva, vznik obchodních a akciových zemědělských společností; vznik rodinných farem</p> <p>Přetrvávající velkovýroba v zemědělství a omezený počet rodinných farem</p>	<p>Restituovat či privatizovat a hospodařit, nebo nehospodařit a půdu pronajímat, či prodat</p> <p>Další odchody lidí ze zemědělství</p> <p>Radikální omezení samozásobitelství a domácího hospodářství</p>	<p>Pokračující urbanizace vzhledu a infrastruktury vesnice</p> <p>Pokračující urbanizace hmotného rámce domácích činností (zahrady, dvorky)</p> <p>Urbanizace domácích činností</p> <p>Rostoucí počet lidí dojíždějících do měst</p>



Závěry: modernizace venkova

1. Modernizace zemědělské výroby: zrychlování
2. Modernizace venkovské zaměstnanosti: diverzifikace
3. Modernizace občanské a technické infrastruktury včetně domovního a bytového fondu
4. Modernizace sociální = modernizace tradičních venkovských vzorců domácího života

Změny na venkově probíhají pomaleji než ve městě; významnou limitou je velikost, hustota a sociální heterogenita obyvatelstva.